

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

8. detsember 2020*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa uurimismäärus – Direktiiv 2014/41/EL – Artikli 1 lõige 1 – Artikli 2 punkti c alapunktid i ja ii – Mõisted „õigusasutus“ ja „taotlev asutus või ametiisik“ – Euroopa uurimismäärus, mille on teinud liikmesriigi prokuratuur – Sõltumatus täitevvõimust

Kohtuasjas C-584/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landesgericht für Strafsachen Wieni (Viini liidumaa kriminaalkohus, Austria) 1. augusti 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 2. augustil 2019, kriminaalasjas järgmiste isikute suhtes:

A. jt,

menetluses osales:

Staatsanwaltschaft Wien,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident R. Silva de Lapuerta, kodade presidendid A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan, L. Bay Larsen, N. Piçarra, A. Kumin ja N. Wahl, kohtunikud T. von Danwitz, C. Toader, K. Jürimäe (ettekandja), L. S. Rossi, I. Jarukaitis ja N. Jääskinen,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Austria valitsus, esindajad: J. Schmoll, J. Herrnfeld ja C. Leeb,
- Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja M. Hellmann,
- Hispaania valitsus, esindaja: L. Aguilera Ruiz,
- Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman, M. H. S. Gijzen ja J. Langer,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

– Euroopa Komisjon, esindajad: S. Grünheid ja R. Troosters,
olles 16. juuli 2020. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab seda, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades (ELT 2014, L 130, lk 1), artikli 1 lõiget 1 ja artikli 2 punkti c.
- 2 Taotlus on esitatud Austrias sellise Euroopa uurimismääruse täitmise taotluse raames, mille on teinud kriminaalasjas Staatsanwaltschaft Hamburg (Hamburgi prokuratuur, Saksamaa) A. ja teiste tuvastamata isikute suhtes, keda kahtlustatakse maksekorralduste võltsimises.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2014/41 põhjendustes 2, 5–8, 10–12, 15, 19, 21, 22, 34 ja 39 on märgitud:
„(2) Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 82 lõike 1 kohaselt põhineb kriminaalasjades tehtav õiguslane koostöö liidus kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel, mida on liidus alates 15.–16. oktoobril 1999 Tampere toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisest alates nimetatud kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö nurgakiviks.
[...]
(5) Pärast [nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsuse 2003/577/JSK vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus (ELT 2003, L 196, lk 45; ELT erivaljaanne 19/06, lk 185)] ja [nõukogu 18. detsembri 2008. aasta raamotsuse 2008/978/JSK, mis käsitleb Euroopa tõendikogumismäärust esemete, dokumentide ja andmete kogumiseks kriminaalmenetluses kasutamise eesmärgil (ELT 2008, L 350, lk 72),] vastuvõtmist on selgunud, et olemasolev tõendikogumise raamistik on liiga killustatud ja keeruline. Seetõttu on vaja uut lähenemisviisi.
(6) Euroopa Ülemkogul 10.–11. detsembril 2009 vastu võetud Stockholmi programmis leidis Euroopa Ülemkogu, et jätkata tuleks kõikehõlmava süsteemi loomist, mille abil saadakse tõendeid piiriülese mõõtmega kohtuasjades ning mis tugineb vastastikuse tunnustamise põhimõttele. Euroopa Ülemkogu märkis, et kõnealuses valdkonnas moodustavad olemasolevad vahendid killustatud süsteemi ja vaja on uut lähenemisviisi, mis põhineb vastastikuse tunnustamise põhimõttel, kuid võtab samuti arvesse vastastikuse õigusabi traditsioonilise süsteemi paindlikkust. Seetõttu kutsus Euroopa Ülemkogu üles looma tervikliku süsteemi, millega kõnealuses valdkonnas asendatakse kõik kehtivad õigusaktid, sealhulgas raamotsus 2008/978/JSK, mis hõlmaks võimalikult suurel määral igat liiki tõendeid, sisaldaks täitmise tähtaegu ja piiraks võimalikult suurel määral keeldumise aluseid.
(7) Kõnealune uus lähenemisviis põhineb ühtsel vahendil, mida nimetatakse Euroopa uurimismääruseks. Euroopa uurimismäärus tuleks koostada tõendite kogumise eesmärgil ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks Euroopa uurimismäärust täitvas riigis („täitev riik“). See hõlmab juba määrust täitva asutuse või ametiisiku valduses olevate tõendite saamist.

(8) Euroopa uurimismäärusel peaks olema horisontaalne kohaldamisala ja seetõttu tuleks seda kohaldada kõikide uurimistoimingute suhtes, mille eesmärk on tõendite kogumine. Ühise uurimisrühma loomine ja tõendite kogumine sellises rühmas nõuab aga erieeskirju ja neid on parem käsitleda eraldi. Seetõttu tuleks nimetatud liiki uurimistoimingute suhtes jätkuvalt kohaldada olemasolevaid õigusakte, ilma et sellega piirataks käesoleva direktiivi kohaldamist.

[...]

(10) Euroopa uurimismäärus peaks keskenduma vajatavatele uurimistoimingutele. Taotlev asutus või ametiisik saab kõige paremini otsustada talle teadaolevate asjaomase uurimise üksikasjade põhjal, millist uurimistoimingut tuleb teha. Määrust täitev asutus või ametiisik peaks aga alati kui võimalik kasutama muud liiki uurimistoimingut juhul, kui märgitud toimingut ei ole tema riigisiseses õiguses sätestatud või kui see ei ole sarnases riigisiseses asjas kasutatav. Uurimistoimingu kasutatavus peaks seonduma juhtumitega, mil märgitud uurimistoiming on täitjariigi õiguses sätestatud, kuid see on õiguslikult kasutatav üksnes teatavates olukordades, näiteks kui uurimistoimingut saab teha üksnes teatava raskusastmega süütegude puhul seoses isikutega, kelle suhtes on juba teatavad kahtlustused või asjaomase isiku nõusolekul. Määrust täitev asutus või ametiisik võib samuti teha muud liiki uurimistoimingut, kui sellega saavutatakse sama tulemus nagu Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoiminguga, kuid sekkutakse vähem asjaomase isiku põhiõigustesse.

(11) Euroopa uurimismäärust tuleks kasutada, kui uurimistoimingu tegemine tundub asjaomase juhtumi puhul proportsionaalne, piisav ja kohaldatav. Taotlev asutus või ametiisik peaks seetõttu tegema kindlaks, kas taotletavad tõendid on menetluse läbiviimiseks vajalikud ja proportsionaalsed, kas valitud uurimistoiming on kõnealuste tõendite kogumiseks vajalik ja proportsionaalne ning kas kõnealuste tõendite kogumisse tuleks Euroopa uurimismäärusega kaasata teine liikmesriik. Samasugust hindamist tuleks kasutada kinnitamismenetluse puhul, kui Euroopa uurimismääruse kinnitamine on käesoleva direktiivi alusel nõutav. Euroopa uurimismääruse täitmisest ei tohiks keelduda muudel kui käesolevas direktiivis sätestatud alustel. Täitval asutusel või ametiisikul peaks sellegipoolest olema lubatud kasutada Euroopa uurimismääruses märgitud vähem sekkuvat uurimistoimingut, kui see võimaldab saavutada sarnaseid tulemusi.

(12) Euroopa uurimismääruse koostamisel peaks taotlev asutus või ametiisik pöörama erilist tähelepanu selle tagamisele, et täielikult austatakse õigusi, mis on kinnistatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta („harta“) artiklis 48. Süütuse presumptsiooni ning kaitseõigust kriminaalmenetluses on hartas tunnustatud põhiõiguste nurgakivina kriminaalkohtumenetluse valdkonnas. Kõnealuste õiguste igasugune piiramine uurimistoiminguga, mille tegemist taotletakse vastavalt käesolevale direktiivile, peaks olema täielikult kooskõlas harta artiklis 52 sätestatud nõuetega uurimistoimingu vajalikkuse, proportsionaalsuse ja eesmärkide osas, eelkõige seoses teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitsega.

[...]

(15) Käesoleva direktiivi rakendamisel tuleks võtta arvesse [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiivi 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT 2010, L 280, lk 1)], [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiivi 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT 2012, L 142, lk 1),] ning [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiivi 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT 2013, L 294, lk 1)], mis käsitlevad menetlusõigusi kriminaalmenetluses.

[...]

- (19) Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala loomine liidus põhineb vastastikusel usaldusel ja eeldusel, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust, austades eelkõige põhiõigusi. Seda eeldust saab aga vaidlustada. Kui on põhjendatud kahtlus, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingu tegemise tulemusel rikutakse asjaomase isiku põhiõigusi ning täitjariik ei järgi oma kohustusi kaitsta hartas tunnustatud põhiõigusi, tuleks Euroopa uurimismääruse täitmisest keelduda.

[...]

- (21) Vaja on kehtestada tähtajad, et tagada liikmesriikide vahel kiire, tõhus ja kooskõlastatud koostöö kriminaalasjades. Tunnustamise või täitmise otsus ja reaalne uurimistoiming tuleks teha sama kiiresti ja samadel tingimustel nagu sarnases riigisiseses asjas. Tuleks määrata tähtajad, et tagada otsuse saamine või täitmine mõistliku aja jooksul või et järgida taotleva riigi menetluslike piiranguid.

- (22) Euroopa uurimismääruse vastu kasutatavad õiguskaitsevahendid peaksid olema vähemalt samaväärsed nendega, mida saab kasutada riigisiseses asjas asjaomase uurimistoimingu puhul. Liikmesriigid peaksid kooskõlas oma riigisisese õigusega tagama nende õiguskaitsevahendite kasutatavuse, muu hulgas teavitama kõiki huvitatud isikuid õigeaegselt õiguskaitsevahendite kasutamise võimalustest ja viisidest. Juhtudel, kui huvitatud isik vaidlustab Euroopa uurimismääruse täitjariigis seoses Euroopa uurimismääruse sisuliste põhjendustega, on soovitatav edastada taotlevale asutusele või ametiisikule teavet kõnealuse vaidlustamise kohta ning teavitada sellest huvitatud isikut.

[...]

- (34) Oma reguleerimisala tõttu käsitletakse käesolevas direktiivis üksnes selliseid kriminaalasja tagamise meetmeid, mille eesmärk on tõendite kogumine. [...]

[...]

- (39) Käesolev direktiiv austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida on tunnustatud ELi lepingu artiklis 6 ning hartas, eelkõige selle VI jaotises, rahvusvahelise õiguses ja rahvusvahelistes lepingutes, millega on ühinenud liit või kõik liikmesriigid, kaasa arvatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, ning liikmesriikide põhiseadustes nende kohaldamisala piires. [...].

4 Selle direktiivi artiklis 1 „Euroopa uurimismäärus ja selle täitmise kohustus“ on ette nähtud:

„1. Euroopa uurimismäärus on liikmesriigi („taotlev riik“) õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks teises liikmesriigis („täitjariik“) eesmärgiga hankida tõendeid käesoleva direktiivi kohaselt.

Euroopa uurimismääruse võib koostada ka selliste tõendite hankimiseks, mis on juba täitjariigi pädevate asutuste valduses.

2. Liikmesriigid täidavad Euroopa uurimismäärust vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesolevale direktiivile.

3. Riigisisese õiguse alusel kohaldatava kaitseõiguse raames ja kooskõlas riigi kriminaalmenetlusega võib Euroopa uurimismääruse koostamist taotleda kahtlustatav või süüdistatav või kahtlustatava või süüdistatava nimel tegutsev advokaat.

4. Käesoleva direktiiviga ei muudeta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kinnistatud ELi lepingu artiklis 6, sealhulgas selliste isikute õigust kaitsele, kelle suhtes on algatatud kriminaalmenetlus, ega muudeta õigusasutustele sellega seoses pandud kohustusi.“

5 Nimetatud direktiivi artiklis 2 („Mõisted“) on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

c) „taotlev asutus või ametiisik“ –

- i) konkreetses asjas pädev kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör või
- ii) taotleva riigi mis tahes muu pädev asutus või ametiisik, kes tegutseb konkreetses asjas uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus taotleda riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist. Lisaks peab taotleva riigi kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör Euroopa uurimismääruse kinnitama enne määrust täitvale asutusele või ametiisikule edastamist, olles enne kontrollinud selle vastavust uurimismääruse koostamise tingimustele, eelkõige käesoleva direktiivi artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele. Kui õigusasutus kinnitab Euroopa uurimismääruse, võib seda asutust Euroopa uurimismääruse edastamisel käsitada ka taotleva asutusena;

d) „täitev asutus või ametiisik“ – asutus või ametiisik, kellel on pädevus Euroopa uurimismäärust tunnustada ja tagada selle täitmine kooskõlas käesoleva direktiiviga ja menetlustega, mida kohaldatakse sarnases riigisiseses asjas. Selliste menetluste läbiviimiseks võib olla vajalik saada kohtu luba täitvas riigis, kui see on ette nähtud kõnealuse riigi õiguses.“

6 Direktiivi artiklis 3 „Euroopa uurimismääruse kohaldamisala“ on ette nähtud:

„Euroopa uurimismäärus hõlmab kõiki uurimistoiminguid, välja arvatud ühise uurimisrühma loomine ja tõendite kogumine sellise rühma raames [...]“

7 Direktiivi 2014/41 artiklis 4 „Menetlused, mille korral võib koostada Euroopa uurimismääruse“ on sätestatud:

„Euroopa uurimismääruse võib koostada

a) kriminaalmenetluses, mida õigusasutus kuriteo suhtes toimetab taotleva riigi õiguse kohaselt või mida õigusasutus võib alustada;

[...]

c) õigusasutuste alustatud menetluses taotleva riigi õiguse kohaselt õigusrikkumisena karistatava teo suhtes, kui selles tehtud otsuse põhjal võib alustada menetlust eelkõige kriminaalasjades pädevas kohtus; ning

[...]“.

8 Direktiivi artiklis 6 „Euroopa uurimismääruse koostamise ja edastamise tingimused“ on ette nähtud:

„1. Taotlev asutus või ametiisik võib Euroopa uurimismääruse koostada üksnes juhul, kui ta on veendunud, et täidetud on järgmised tingimused:

a) Euroopa uurimismääruse koostamine on artiklis 4 osutatud menetluse puhul vajalik ja sellega proportsionaalne, võttes arvesse kahtlustatava ja süüdistatava õigusi; ning

b) Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingu(te) tegemist oleks saanud taotleda samadel tingimustel sarnases riigisisises asjas.

2. Lõikes 1 osutatud tingimusi hindab taotlev asutus või ametiisik iga asja puhul eraldi.

3. Kui määrust täitval asutusel või ametiisikul on alust arvata, et lõikes 1 osutatud tingimused ei ole täidetud, võib ta konsulteerida taotleva asutuse või ametiisikuga Euroopa uurimismääruse täitmise olulisuse üle. Pärast konsulteerimist võib taotlev asutus või ametiisik otsustada, et ta võtab uurimismääruse tagasi.“

9 Direktiivi artikli 9 „Tunnustamine ja täitmine“ lõigetes 1–3 on sätestatud:

„1. Määrust täitev asutus või ametiisik tunnustab kooskõlas käesoleva direktiiviga edastatud Euroopa uurimismäärust ilma täiendavate formaalsusteta ja tagab selle täitmise samal viisil ja sama korra kohaselt nagu siis, kui asjaomast uurimistoimingut oleks taotlenud täitjariigi asutus või ametiisik, välja arvatud juhul, kui määrust täitev asutus või ametiisik otsustab tugineda ühele käesolevas direktiivis osutatud Euroopa uurimismääruse mittetunnustamise või edasilükkamise alustest.

2. Määrust täitev asutus või ametiisik täidab taotleva asutuse või ametiisiku sõnaselgelt esitatud formaalsusi ja menetlusi, kui käesolevas direktiivis ei ole sätestatud teisiti, tingimusel et sellised formaalsused ja menetlused ei ole vastuolus täitjariigi õiguse aluspõhimõtetega.

3. Kui määrust täitev asutus või ametiisik saab Euroopa uurimismääruse, mille ei ole teinud või kinnitanud artikli 2 punktis c määratletud taotlev asutus või ametiisik, saadab määrust täitev asutus või ametiisik Euroopa uurimismääruse tagasi taotlevale riigile.“

10 Direktiivi artikli 10 „Teist tüüpi uurimistoimingute kasutamine“ lõigetes 1, 3 ja 4 on ette nähtud:

„1. Määrust täitev asutus või ametiisik saab võimaluse korral teha alati otsuse kasutada muud kui Euroopa uurimismääruses ette nähtud uurimistoimingut, kui

a) Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingut ei ole täitjariigi õiguses ette nähtud või

b) Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingut ei saa kasutada sarnases riigisisises asjas.

[...]

3. Määrust täitev asutus või ametiisik võib samuti kasutada muud kui Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingut, kui määrust täitva asutuse või ametiisiku valitud uurimistoiminguga saavutatakse vähem sekkuvaid vahendeid kasutades sama tulemus mis Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoiminguga.

4. Kui määrust täitev asutus või ametiisik otsustab kasutada lõigetes 1 ja 3 osutatud võimalust, teavitab ta sellest esmalt taotlevat asutust või ametiisikut, kes võib teha otsuse Euroopa uurimismäärus tagasi võtta või seda täiendada.“

11 Direktiivi 2014/41 artikli 11 „Tunnustamata või täitmata jätmise alused“ lõikes 1 on loetletud Euroopa uurimismääruse täitjariigis tunnustamata või täitmata jätmise alused. Lisaks muudele alustele näeb selle sätte punkt f ette, et „on põhjendatult alust arvata, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingu tegemine oleks vastuolus ELi lepingu artiklist 6 ja hartast tulenevate täitjariigi kohustustega“.

12 Direktiivi artikkel 14 „Õiguskaitsevahendid“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigid tagavad, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingute suhtes kohaldatakse õiguskaitsevahendeid, mis on samaväärsed õiguskaitsevahenditega, mida kasutatakse sarnases riigisisese asjas.

2. Euroopa uurimismääruse koostamise sisulisi põhjusi võib vaidlustada üksnes taotleva riigi kohtus, ilma et see piiraks põhiõiguste tagamist täitjariigis.

3. Kui see ei kahjusta artikli 19 lõikes 1 sätestatud uurimise konfidentsiaalsust, võtavad taotlev asutus või ametiisik ja määrust täitev asutus või ametiisik sobivad meetmed tagamaks, et antakse teavet võimaluse kohta kasutada riigisisese õiguses ette nähtud õiguskaitsevahendeid niipea, kui need muutuvad kohaldatavaks, ja õigeaegselt, et õiguskaitsevahendeid oleks tegelikult võimalik kasutada.

4. Liikmesriigid tagavad, et õiguskaitsevahendite kasutamiseks ettenähtud tähtajad on samad nendega, mis on ette nähtud sarnases riigisisese asjas, ning et tähtaegu kohaldatakse viisil, mis tagab asjaomastele isikutele võimaluse õiguskaitsevahendeid tegelikult kasutada.

5. Taotlev asutus või ametiisik ja määrust täitev asutus või ametiisik teavitavad teineteist õiguskaitsevahenditest, mida kasutatakse Euroopa uurimismääruse koostamise, tunnustamise või täitmise vastu.

6. Kohtulik vaidlustamine ei peata uurimistoimingu tegemist, välja arvatud juhul, kui sellel on selline mõju sarnases riigisisese asjas.

7. Taotlev asutus või ametiisik võtab arvesse Euroopa uurimismääruse tunnustamise või täitmise suhtes esitatud kaebuse rahuldamist kooskõlas tema riigisisese õigusega. Ilma et sellega piirataks riigisiseste menetlusnormide kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et taotlevas riigis läbiviidavas kriminaalmenetluses austatakse Euroopa uurimismääruse abil kogutud tõendite hindamisel kaitseõigust ja tagatakse õiglane menetlus.“

13 Direktiivi artiklites 22 ja 23 on erisätted vahistatud isikute ajutise üleviimise kohta vastavalt taotlevasse riiki uurimistoimingu tegemiseks ja täitjariiki uurimistoimingu tegemiseks.

Riigisisene õigus

Saksa õigus

14 Kohtute seaduse (Gerichtsverfassungsgesetz) §-s 146 on sätestatud, et prokuratuuri ametnikud peavad täitma kõrgemate ametnike ametlikke korraldusi.

15 Selle seaduse §-s 147 on sätestatud:

„Järelevalve ja juhtimise eest vastutab:

1. Saksamaa Liitvabariigi peaprokuröri ja prokuröride suhtes Saksamaa Liitvabariigi justiits- ja tarbijakaitseminister;

2. liidumaa prokuratuuri ametnike suhtes asjaomase liidumaa justiitsasutus;

3. liidumaa kõrgeima kohtu ja madalamate astmete kohtute juures tegutsevate prokuratuuride ametnike suhtes vastava prokuratuuri kõrgeim ametnik.“

Austria õigus

16 Direktiiv 2014/41 võeti Austria õigusesse üle föderaalseaduse Euroopa Liidu liikmesriikidega kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö kohta (Bundesgesetz über die justizielle Zusammenarbeit in Strafsachen mit den Mitgliedstaaten der Europäischen Union) 15. mai 2018. aasta muudatusega (BGBl. I, 28/2018).

17 Nimetatud seaduse § 55 lõikes 3 on sätestatud:

„Kui taotlevas riigis ei vii menetlust läbi õigusasutus, saab Euroopa uurimismääruse täita üksnes siis, kui taotleva asutuse või ametiisiku määruse vaidlustamiseks on võimalik pöörduda kohtusse ja kui uurimismääruse tegemiseks on andnud loa taotleva riigi õigusasutus.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

18 Hamburgi prokuratuur viib A. ja teiste tuvastamata isikute suhtes läbi kriminaalmenetlust pettuse süüdistuses. Neid isikuid kahtlustatakse selles, et 2018. aasta juulis võltsisid nad ebaseaduslikult saadud andmeid kasutades ja pettuse eesmärgil 13 maksekorraldust, mille alusel kanti või oleks tulnud kanda 9775,05 eurot pangakontole, mis on avatud A. nimel ühes Austria pangas.

19 Asja uurimiseks tegi Hamburgi prokuratuur 15. mail 2019 Euroopa uurimismääruse, mille ta edastas Staatsanwaltschaft Wienile (Viini prokuratuur, Austria). Selles määruses palub Hamburgi prokuratuur Viini prokuratuuril edastada talle asjaomase pangakonto väljavõtete koopiad ajavahemiku 1. juunist kuni 30. septembrini 2018 kohta.

20 Eelotsusetaotlusest nähtub, et vastavalt Austria kriminaalmenetluse seadustikule (Strafprozessordnung) on pangal kohustus edastada kontoväljavõtteid üksnes uurimistoimingu põhjal, mille prokuratuur teeb kohtu loal. Seega ilma kohtu loata ei saa Austria prokuratuur seda uurimistoimingut teha.

21 Viini prokuratuur taotles 31. mail 2019 käesolevas asjas eelotsusetaotluse esitanud Landesgericht für Strafsachen Wienilt (Viini liidumaa kriminaalkohus, Austria) luba selle uurimistoimingu tegemiseks, et ta saaks kohustada panku edastama Euroopa uurimismääruses osutatud kontoväljavõtted.

22 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on siiski tekkinud küsimus, kas selle määruse teinud Hamburgi prokuratuuri saab kvalifitseerida direktiivi 2014/41 artikli 1 lõike 1 tähenduses „õigusasutuseks“. Samuti on tal tekkinud küsimus, kas see prokuratuur on hõlmatud selle direktiivi artikli 2 punkti c tähenduses mõistega „taotlev asutus või ametiisik“ ja täpsemalt viimasena nimetatud sätte alapunktis i esitatud mõistega „prokurör“, kuna Saksamaal kehtiva kohtute seaduse §-de 146 ja 147 kohaselt võib see prokuratuur saada juhiseid, sh üksikjuhtumitel, Justizsenator von Hamburgilt (Hamburgi justiitsminister, Saksamaa).

23 Kõnealune kohus märgib sellega seoses, et direktiivi 2014/41 artikli 1 lõikest 1 koostoimes artikli 2 punktiga c ilmneb, et selleks, et Euroopa uurimismäärust oleks võimalik täita, peab selle olema teinud kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör või kinnitanud üks neist asutustest või ametiisikutest.

24 Nimetatud kohus rõhutab siiski, et kui direktiivis 2014/41 on märgitud, et Euroopa uurimismäärus on õigusasutuse „otsus“, näeb sama direktiiv siiski ette, et sellise määruse võib teha või kinnitada prokurör, kuigi kõik liikmesriikide prokuratuurid ei vasta kõigile kriteeriumidele, millele peavad vastama kohtunikud või kohtud, eelkõige sõltumatuse kriteeriumile, mis välisest aspektist eeldab, et asjaomane asutus täidab oma ülesandeid täiesti iseseisvalt, ilma mis tahes hierarhilise või alluvussuhteta ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid.

- 25 Sellega seoses leiab ta, et põhjendused, mis on esitatud Euroopa Kohtu 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses OG ja PI (Lübecki prokuratuur ja Zwickau prokuratuur) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456) ning 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses PF (Leedu peaprokurör) (C-509/18, EU:C:2019:457), mis puudutavad Euroopa vahistamismäärust, mida käsitletakse nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuses 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), on Euroopa uurimismäärusele kohaldatavad.
- 26 Direktiiv 2014/41 ja raamotsus 2002/584 tuginevad nimelt samadele vastastikuse tunnustamise ja vastastikuse usalduse põhimõtetele. Nendes on kasutatud samu mõisteid „õigusasutus“ ja „taotlev asutus või ametiisik“ ning nendes on ammendavalt loetletud alused, mis võimaldavad täitval liikmesriigil vastavalt Euroopa uurimismääruse või Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab siiski, et erinevalt raamotsusest 2002/584 annab direktiiv 2014/41 prokuröridele sõnaselgelt „taotleva asutuse või ametiisiku“ staatuse ja võimaldab neil teha või kinnitada Euroopa uurimismäärusi. Kohus leiab, et direktiivi on võimalik seega tõlgendada nii, et direktiivi raames ei ole tähtsust sellel, kas prokuröri puhul esineb või ei esine oht, et ta saab täitevvõimult individuaalseid juhiseid.
- 28 Kõnealune kohus lisab, et Euroopa vahistamismääruse teinud asutuse sõltumatuse nõue on põhjendatud sellega, et selline määrus riivab oluliselt selle isiku põhiõigusi, kelle kohta vahistamismäärus on tehtud, tuues kaasa vabaduse kaotuse ja selle isiku teisele liikmesriigile üleandmise. Kohtu hinnangul põhjustab sama laadi riiveid Euroopa uurimismäärus, mis hõlmab kõiki uurimistoiminguid, sh läbiotsimine, visuaalne jälgimine või pealtkuulamine või elektroonilise side jälgimine.
- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab veel, et kui Hamburgi prokuratuuri tuleb pidada direktiivi 2014/41 ja föderaalasutuse Euroopa Liidu liikmesriikidega kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö kohta § 55 lõike 3 tähenduses „õigusasutuseks“, siis tuleb põhikohtuasjas käsitletav Euroopa uurimismäärus Austrias täita, kuna kõik muud riigisiseses õiguses ette nähtud tingimused on täidetud.
- 30 Neil asjaoludel otsustas Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (tsiviilasju lahendav Viini piirkondlik kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas mõisteid „õigusasutus“ [direktiivi 2014/41/EL] artikli 1 lõike 1 tähenduses ning „prokurör“ sama direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses tuleb tõlgendada nii, et need hõlmavad ka liikmesriigi prokuratuure, kelle puhul esineb oht, et Euroopa uurimismääruse tegemist puudutava otsuse tegemisel saavad nad otseselt või kaudselt selliselt täitevvõimult nagu Hamburgi justiitsminister individuaalseid korraldusi või juhiseid?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palus Euroopa Kohtul kohaldada käesolevas kohtuasjas kodukorra artikli 105 lõike 1 alusel kiirendatud menetlust.
- 32 Taotluse põhjendamiseks väidab ta esimesena, et on suur hulk uurimismenetlusi, milles on tekkinud sama küsimus nagu käesolevas eelotsusetaotluses ja mille eesmärk on välja selgitada, kas Saksamaa prokuratuuride tehtud Euroopa uurimismäärused tuleb täita. Lisaks on see küsimus tähtis ka muude liikmesriikide jaoks, kus nagu Saksamaal esineb prokuratuuride puhul oht, et nad saavad täitevvõimult individuaalseid juhiseid. Teisena tuleks riivete tõttu, mis põhjustatakse uurimismenetluste käigus tagaotsitavate põhiõigustele, sellised menetlused lõpule viia võimalikult kiiresti, nagu näeb ette Austria õigus.

- 33 Kodukorra artikli 105 lõikest 1 tuleneb, et kui kohtuasja laad nõuab asja lahendamist lühikese aja jooksul, võib Euroopa Kohtu president eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotlusel või erandkorras omal algatusel otsustada, olles ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ära kuulanud, lahendada eelotsusetaotluse kiirendatud menetluses, kaldudes kõrvale kodukorra sätetest.
- 34 Euroopa Kohtu president otsustas 6. septembril 2019 pärast ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ärakuulamist jätta käesoleva kohtuotsuse punktis 31 nimetatud eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotluse rahuldamata.
- 35 Nimelt, esiteks ei ole põhjus, et eelotsusetaotlus puudutab Euroopa uurimismääruse täitmist ning seega nõuab kiiret vastamist, iseenesest piisav, et põhjendada käesoleva asja lahendamist kodukorra artikli 105 lõikes 1 osutatud kiirendatud menetluses, kuna selle puhul on tegemist menetlusliku vahendiga, et vastata erakordselt kiireloomulisele olukorrale (vt analoogia alusel Euroopa Kohtu presidendi 20. septembri 2018. aasta määrus Minister for Justice and Equality, C-508/18 ja C-509/18, ei avaldata, EU:C:2018:766, punkt 11 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Teiseks nähtub Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et see, et lahend, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema pärast eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole pöördumist, puudutab potentsiaalselt suurt arvu isikuid või õiguslikke olukordi, ei ole iseenesest erandlik asjaolu, mis põhjendaks kiirendatud menetluse kohaldamist. Sama kehtib ka selliste kohtuasjade suure arvu kohta, mis võidakse peatada eelotsusetaotluse kohta Euroopa Kohtu otsuse saamiseni (Euroopa Kohtu presidendi 20. septembri 2018. aasta määrus Minister for Justice and Equality, C-508/18 ja C-509/18, ei avaldata, EU:C:2018:766, punkt 14 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Euroopa Kohtu president otsustas siiski, et käesolev kohtuasi lahendatakse kodukorra artikli 53 lõike 3 alusel eelisjärjekorras.

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 38 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub oma küsimuses sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2014/41 artikli 1 lõiget 1 ja artikli 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et mõisted „õigusasutus“ ning „taotleja asutus või ametiisik“ nende sätete tähenduses hõlmavad liikmesriigi prokuröri või üldisemalt prokuratuuri, olenemata seadusest tulenevast alluvussuhtest, mis võib esineda selle prokuröri või prokuratuuri ja liikmesriigi täitevvõimu vahel, ning sellest, et esineb oht, et prokurör või prokuratuur saab täitevvõimult Euroopa uurimismääruse tegemisel otseselt või kaudselt individuaalseid korraldusi või juhiseid.
- 39 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et direktiivi eesmärk, nagu nähtub selle põhjendustest 5–8, on asendada piiriülese mõõtmega kriminaalasjades tõendikogumise killustatud ja keeruline raamistik ning sellega püütakse hõlbustada ja kiirendada õigusalast koostööd seeläbi, et kehtestatakse lihtsustatud ja tõhusam süsteem, mis põhineb ühtsel vahendil, mida nimetatakse Euroopa uurimismääruseks, et aidata saavutada eesmärki kujundada Euroopa Liit vabadel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks ning mille aluseks on kõrgendatud usaldus, mis peab liikmesriikide vahel olema.
- 40 Sellega seoses tuleneb eelkõige direktiivi põhjendustest 2, 6 ja 19, et Euroopa uurimismäärus on ELTL artikli 82 lõikes 1 silmas peetud kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö vahend, mis põhineb kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel. See põhimõte, mis on kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö nurgakivi, põhineb omakorda vastastikusel usaldusel ja ümberlükataval eeldusel, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust, austades eelkõige põhiõigusi.

- 41 Direktiivi 2014/41 artikli 1 lõikes 1 on Euroopa uurimismäärus määratletud kui liikmesriigi õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks teises liikmesriigis eesmärgiga hankida tõendeid selle direktiivi kohaselt, sh tõendeid, mis on juba selle liikmesriigi pädevate asutuste valduses.
- 42 Direktiivi artikli 2 punktis c on määratletud, kuidas mõista selle direktiivi tähenduses mõistet „taotlev asutus või ametiisik“, ning selle alapunktis ii on täpsustatud, et kui Euroopa uurimismääruse on teinud taotleva riigi muu pädev asutus või ametiisik kui need, kellele on osutatud alapunktis i, peab määruse enne täitvale asutusele või ametiisikule edastamist kinnitama „õigusasutus“.
- 43 Direktiivi 2014/41 artikli 1 lõikes 2 on ette nähtud, et liikmesriigid täidavad Euroopa uurimismäärust vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt sellele direktiivile.
- 44 Täpsemalt on direktiivi 2014/41 artikli 9 lõikes 1 sätestatud, et määrust täitev asutus või ametiisik tunnustab Euroopa uurimismäärust ilma täiendavate formaalsusteta ja tagab selle täitmise samal viisil ja sama korra kohaselt nagu siis, kui asjaomast uurimistoimingut oleks taotlenud täitjariigi asutus või ametiisik. Samas sättes on siiski ette nähtud, et määrust täitev asutus või ametiisik võib otsustada tugineda ühele selles direktiivis osutatud Euroopa uurimismääruse mittetunnustamise või täitmatajätmise või edasilükkamise alustest.
- 45 Lisaks on direktiivi 2014/41 artikli 9 lõikes 3 sätestatud, et kui määrust täitev asutus või ametiisik saab Euroopa uurimismääruse, mida ei ole teinud või kinnitanud artikli 2 punkti c tähenduses taotlev asutus või ametiisik, saadab määrust täitev asutus või ametiisik Euroopa uurimismääruse tagasi taotlevale riigile.
- 46 Eeltoodud kaalutlustest nähtub esiteks, et Euroopa uurimismääruse saab täita ainult siis, kui selle teinud asutus või ametiisik on „taotlev asutus või ametiisik“ direktiivi artikli 2 punkti c tähenduses, ning teiseks, et kui uurimismääruse on teinud muu taotlev asutus või ametiisik kui üks neist, kellele on osutatud selle sätte alapunktis i, peab uurimismääruse enne teisele liikmesriigile täitmiseks edastamist kinnitama „õigusasutus“.
- 47 Käesolevas asjas puudutab esitatud küsimus sisuliselt seda, kas liikmesriigi prokurör või üldisemalt liikmesriigi prokuratuur vastab direktiivi 2014/41 artikli 1 lõike 1 tähenduses mõistetele „õigusasutus“ ja artikli 2 punkti c tähenduses mõistetele „taotlev asutus või ametiisik“, isegi kui ta on selle liikmesriigi täitevvõimuga seadusest tulenevas alluvussuhtes, mistõttu esineb oht, et ta saab täitevvõimult Euroopa uurimismääruse tegemist puudutava otsuse tegemisel otseselt või kaudselt individuaalseid korraldusi või juhiseid.
- 48 Küsimus tekib seetõttu, et – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 25 – eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud kahtlus, kas direktiivi 2014/41 kontekstis on kohaldatav kohtupraktika, mis tuleneb 27. mai 2019. aasta kohtuotsusest OG ja PI (Lübecki prokuratuur ja Zwickau prokuratuur) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456, punkt 90) ja 27. mai 2019. aasta kohtuotsusest PF (Leedu peaprokurör) (C-509/18, EU:C:2019:457, punkt 57), milles Euroopa Kohus tõlgendas raamotsuse 2002/584 artikli 6 lõikes 1 osutatud mõistet „vahistamismääruse teinud õigusasutus“ nii, et Euroopa vahistamismäärust puudutava otsuse vastuvõtmisel ei hõlma see mõiste liikmesriigi prokuratuure, kelle puhul selline oht esineb.
- 49 Vastavalt Euroopa Liidu Kohtu praktikale tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osa sätte on (3. märtsi 2020. aasta kohtuotsus X (Euroopa vahistamismäärus – mõlemapoolne karistatavus), C-717/18, EU:C:2020:142, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 50 Mis puudutab esimesena käesoleva kohtuotsuse punktis 47 viidatud sätete sõnastust, siis tuleb märkida, et kui raamotsuses 2002/584, eelkõige selle artikli 6 lõikes 1 on kasutatud mõistet „vahistamismääruse teinud õigusasutus“, täpsustamata, millised asutused on selle mõistega hõlmatud, on direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktis i sõnaselgelt ette nähtud, et prokurör on asutuste või ametiisikute hulgas, kes nagu kohtunik, kohus või eeluurimiskohtunik on „taotlevad asutused või ametiisikud“.
- 51 See säte seab „taotlevaks asutuseks või ametiisikuks“ kvalifitseerimise ainsaks tingimuseks selle, et kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör on konkreetses asjas pädev.
- 52 Seega, kui riigisisese õiguse kohaselt on liikmesriigi prokurör või üldisemalt selle liikmesriigi prokuratuur pädev taotlema uurimistoimingute tegemist konkreetses asjas tõendite saamiseks, on ta hõlmatud direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses mõistega „taotlev asutus või ametiisik“.
- 53 Direktiivi artikli 2 punkti c alapunktist ii tuleneb samuti, et prokurör on „õigusasutuste“ hulgas, kes on pädevad kinnitama Euroopa uurimismääruse enne selle edastamist täitvale asutusele või ametiisikule, kui selle määruse tegi muu taotlev asutus või ametiisik kui need, keda on nimetatud selle sätte alapunktis i.
- 54 Tuleb tõdeda, et artikli 2 punkti c alapunktis i ega alapunktis ii ei seata prokuröri direktiivi 2014/41 tähenduses „taotlevaks asutuseks või ametiisikuks“ või „õigusasutuseks“ kvalifitseerimise tingimuseks seda, et ta ei ole oma liikmesriigi täitevvõimuga seadusest tulenevas alluvussuhtes.
- 55 Samuti nähtub direktiivi 2014/41 artikli 1 lõikest 1 koostoimes artikli 2 punkti c alapunktidega i ja ii, et see, et Euroopa uurimismääruse teeb või kinnitab prokurör, muudab selle määruse õigusasutuse otsuseks.
- 56 Mis puudutab teisena nende sätete konteksti, siis tuleb märkida esiteks, et Euroopa uurimismääruse tegemisel või kinnitamisel on direktiivi 2014/41 alusel kohaldatavad menetlused ja tagatised, mis erinevad nendest, mida kohaldatakse Euroopa vahistamismääruse tegemisel. Selles direktiivis on ette nähtud erisätted, mille eesmärk on tagada, et Euroopa uurimismääruse tegemise või kinnitamise suhtes prokuröri poolt, kellele on osutatud selle direktiivi artikli 2 punktis c, kehtivad õigusasutuse otsuse tegemiseks nõutavad tagatised, eriti need, mis puudutavad asjaomase isiku põhiõiguste ja eelkõige tõhusa õiguskaitse õiguse austamist.
- 57 Kõigepealt, direktiivi 2014/41 artikli 6 lõikega 1 koostoimes direktiivi artikli 2 punktiga c ja põhjendusega 11, on uurimismääruse tegemisele või kinnitamisele seatud kaks tingimust: ühelt poolt peab see olema direktiivi artiklis 4 osutatud menetluse puhul, eriti kriminaalmenetluse puhul vajalik ja sellega proportsionaalne, võttes arvesse kahtlustatava või süüdistatava õigusi, ning teiselt poolt oleks Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingut või uurimistoiminguid olnud samadel tingimustel võimalik teha sarnases riigisiseses menetluses.
- 58 Seega, kui prokurör, kellele on osutatud direktiivi 2014/41 artikli 2 punktis c, teeb Euroopa uurimismääruse või kinnitab selle, siis peab ta tagama, et järgitakse riigisiseseid menetlustagatiseid, mis peavad olema kooskõlas direktiividega, millele on viidatud direktiivi 2014/41 põhjenduses 15 ja mis puudutavad menetlusõigusi kriminaalmenetluses.
- 59 Nagu ka meenutatud selle direktiivi põhjendustes 12 ja 39, peab ta tagama, et järgitakse hartas sätestatud õigusi, eriti harta artiklis 48 ette nähtud õigust süütuse presumptsioonile ja kaitseõigusi. Lisaks peab nende õiguste igasugune piiramine uurimistoiminguga, mille tegemist vastavalt sellele direktiivile taotletakse, järgima harta artikli 52 lõikes 1 ette nähtud nõudeid, mis eeldab eeskätt, et piirang on vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele vajalik ja vastab tegelikult mõnele liidu tunnustatud avaliku huvi eesmärgile või vajadusele kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

- 60 Seejärel on direktiivi 2014/41 artikli 14 lõikes 1 koostoimes põhjendusega 22 ette nähtud liikmesriikide üldine kohustus tagada, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingute suhtes kohaldatakse õiguskaitsevahendeid, mis on vähemalt samaväärsed õiguskaitsevahenditega, mida kasutatakse sarnases riigisiseses asjas.
- 61 Direktiivi artikli 14 lõike 3 kohaselt peab taotlev asutus või ametiisik tagama, et isikutel, keda määrus puudutab, on piisavalt teavet riigisisese õiguses ette nähtud uurimismääruse suhtes kasutatavate õiguskaitsevahendite ja vaidlustamistähtaegade kohta, et tagada nende õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile efektiivne kasutamine.
- 62 Lõpuks, direktiivi artikli 14 lõike 7 kohaselt peab taotlev riik võtma arvesse ka seda, kui Euroopa uurimismääruse tunnustamise või täitmise suhtes esitatud kaebus kooskõlas tema riigisisese õigusega rahuldatakse. Seega, ilma et sellega piirataks riigisiseste menetlusnormide kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et taotlevas riigis läbiviidavas kriminaalmenetluses austatakse Euroopa uurimismääruse abil kogutud tõendite hindamisel kaitseõigusi ja tagatakse õiglane menetlus.
- 63 Käesoleva kohtuotsuse punktides 57–62 viidatud direktiivi 2014/41 sätetest nähtub, et prokurör, kellele on osutatud selle direktiivi artikli 2 punktis c ja kes teeb või kinnitab Euroopa uurimismääruse, peab võtma arvesse proportsionaalsuse põhimõtet ja asjaomase isiku põhiõigusi, eelkõige neid, mis on sätestatud hartas, ning et tema määruse suhtes peab olema võimalik kasutada tõhusaid õiguskaitsevahendeid, mis on vähemalt samaväärsed nendega, mida on võimalik kasutada sarnases riigisiseses menetluses.
- 64 Teiseks, kuigi Euroopa uurimismäärus on küll vahend, mis põhineb vastastikuse usalduse põhimõttel ja vastastikuse tunnustamise põhimõttel ning mille täitmine on reegel ja täitmisest keeldumine erand, mida tuleb tõlgendada kitsalt (vt analoogia alusel 27. mai 2019. aasta kohtuotsus OG ja PI (Lübecki prokuratuur ja Zwickau prokuratuur), C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika), võimaldavad direktiivi 2014/41 sätted siiski täitval asutusel või ametiisikul ja laiemalt täitjariigil tagada proportsionaalsuse põhimõtte ja isiku menetlusõiguste ja põhiõiguste järgimise.
- 65 Kõigepealt, direktiivi 2014/41 artikli 2 punktist d tuleneb, et Euroopa uurimismääruse täitmise menetluseks võib olla vajalik täitjariigi kohtu luba, kui see on ette nähtud selle riigi õiguses. Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, on see nii Austria õiguse kohaselt, mis seab teatavate uurimistoimingute, nagu pangakonto andmete edastamise taotluse täitmise tingimuseks kohtult loa saamise.
- 66 Edasi, direktiivi artikli 6 lõikes 3 on sätestatud, et kui määrust täitval asutusel või ametiisikul on alust arvata, et selle artikli lõikes 1 osutatud tingimused – eelkõige tingimus, mille kohaselt peab uurimistoiming olema vajalik selle menetluse eesmärgi saavutamiseks, milleks toiming tehti, ja selle eesmärgi suhtes proportsionaalne, võttes arvesse asjaomase isiku õigusi – ei ole täidetud, võib täitev asutus või ametiisik konsulteerida taotleva asutuse või ametiisikuga Euroopa uurimismääruse täitmise olulisuse üle, mis võib viia selleni, et taotlev asutus või ametiisik võtab uurimismääruse tagasi.
- 67 Direktiivi artikli 10 kohaselt võib määrust täitev asutus või ametiisik ka kasutada muud kui Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingut. See on võimalik eriti juhul, kui – nagu nähtub selle artikli lõikest 3 koostoimes direktiivi põhjendusega 10 – määrust täitev asutus või ametiisik leiab, et muu uurimistoiminguga saavutatakse põhiõigustesse vähem sekkuvaid vahendeid kasutades sama tulemus kui Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoiminguga.
- 68 Lõpuks, direktiivi artikli 11 lõike 1 punkti f kohaselt võib Euroopa uurimismääruse täitmisest täitjariigis keelduda, kui on põhjendatult alust arvata, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingu tegemine oleks vastuolus ELi lepingu artiklist 6 ja hartast tulenevate täitjariigi kohustustega.

- 69 Arvestades käesoleva kohtuotsuse punktides 57–68 mainitud asjaolusid, kuuluvad direktiivi 2014/41 artikli 1 lõige 1 ja artikli 2 punkt c normatiivsesse raamistikku, mis hõlmab tagatiste kogumit nii Euroopa uurimismääruse tegemise või kinnitamise kui ka selle täitmise etapis, et tagada asjaomase isiku põhiõiguste kaitse.
- 70 Mis puudutab kolmandana direktiivi 2014/41 eesmärki, siis nagu meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktides 39 ja 40, püütakse sellega tagada liikmesriikidevahelist lihtsustatud ja tõhusat koostööd, nähes ette nende liikmesriikide õigusasutuste tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise, et saada piirülese mõõtmega kriminaalasjades tõendeid.
- 71 Nagu märgitud direktiivi põhjenduses 34, käsitletakse selles üksnes selliseid kriminaalmenetluse tagamise meetmeid, mille eesmärk on tõendite kogumine. Lisaks, direktiivi artikli 1 lõike 3 kohaselt võib Euroopa uurimismääruse tegemist taotleda kahtlustatav või süüdistatav või kahtlustatava või süüdistatava nimel tegutsev advokaat. Nagu märgib kohtujurist oma ettepaneku punktis 71, võib selline toiming olla seega määratud asjaomase isiku huvides.
- 72 Veel on oluline rõhutada, et direktiivis 2014/41 reguleeritud Euroopa uurimismääruse eesmärk kriminaalmenetluses on erinev raamotsusega 2002/584 reguleeritud Euroopa vahistamismääruse eesmärgist. Nimelt, kui Euroopa vahistamismääruse eesmärk on raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõike 1 kohaselt tagaotsitava vahi alla võtmine ja üleandmine kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, on Euroopa uurimismääruse eesmärk direktiivi 2014/41 artikli 1 lõike 1 järgi ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemine eesmärgiga hankida tõendeid.
- 73 Nagu nähtub direktiivi 2014/41 artiklitest 3 ja 4, võib Euroopa uurimismäärus tõepoolest hõlmata põhimõtteliselt kõiki uurimistoiminguid, eelkõige kriminaalmenetluse huvides. Ent mõned nendest toimingutest võivad olla sekkuvad, kuna need riivavad muu hulgas asjaomase isiku õigust eraelu puutumatusel ja õigust omandile. Samas, nagu väitsid kõik huvitatud isikud, kes esitasid Euroopa Kohtule seisukohti, ei riiva Euroopa uurimismäärus, välja arvatud uurimistoimingu tegemiseks juba kinni peetud isiku ajutise üleviimise konkreetsel juhul, mille puhul kehtivad direktiivi 2014/41 artiklites 22 ja 23 ette nähtud eritagatised, erinevalt Euroopa vahistamismäärusest harta artiklis 6 sätestatud isiku õigust vabadusele.
- 74 Arvestades eeltoodud kaalutlustes esile toodud raamotsuse 2002/584 ja direktiivi 2014/41 sõnastusega seotud, kontekstipõhiseid ja teleoloogilisi erinevusi, ei ole direktiivi 2014/41 kontekstis ülekantav raamotsuse 2002/584 artikli 6 lõike 1 tõlgendus, mille Euroopa Kohus andis 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses OG ja PI (Lübecki prokuratuur ja Zwickau prokuratuur) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456) ja 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses PF (Leedu peaprokurör) (C-509/18, EU:C:2019:457) ning mille kohaselt ei hõlma selle sätte tähenduses mõiste „vahistamismääruse teinud õigusasutus“ liikmesriigi prokuratuure, kelle puhul esineb oht, et nad saavad täitevvõimult individuaalseid juhiseid.
- 75 Kõike eeltoodut arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2014/41 artikli 1 lõiget 1 ja artikli 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et mõisted „õigusasutus“ ja „taotlej asutus või ametiisik“ nende sätete tähenduses hõlmavad liikmesriigi prokuröri või üldisemalt liikmesriigi prokuratuuri, olenemata seadusest tulenevast alluvussuhtest, mis võib esineda selle prokuröri või prokuratuuri ja selle liikmesriigi täitevvõimu vahel, ning sellest, et esineb oht, et prokurör või prokuratuur saab täitevvõimult Euroopa uurimismääruse tegemisel otseselt või kaudselt individuaalseid korraldusi või juhiseid.

Kohtukulud

- 76 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, artikli 1 lõiget 1 ja artikli 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et mõisted „õigusasutus“ ja „taotlev asutus või ametiisik“ nende sätete tähenduses hõlmavad liikmesriigi prokuröri või üldisemalt liikmesriigi prokuratuuri, olenemata seadusest tulenevast alluvussuhtest, mis võib esineda selle prokuröri või prokuratuuri ja selle liikmesriigi täitevvõimu vahel, ning sellest, et esineb oht, et prokurör või prokuratuur saab täitevvõimult Euroopa uurimismääruse tegemisel otseselt või kaudselt individuaalseid korraldusi või juhiseid.

Allkirjad